



## Boek

### Angst voor mooie architectuur

De onthulling van de omslag van het *Jaarboek Architectuur in Nederland* is altijd een bijzonder moment. Die van dit jaar vond plaats in De Rozet te Arnhem, een multifunctioneel gebouw ontworpen door Neutelings Riedijk architecten. Michiel Riedijk hield eerder op de middag een gloedvol betoog voor betekenisverlening en grootse monumentale expressie. Hij hekelde de angst om te zeggen dat bouwen mooi mag zijn. Toen ik het gebouw inliep, zag ik kinderen speels van de armleuningen midden op de trap afglijden. De trappen waren zo uitnodigend, dat ik bijna niet anders kon dan deze vijf verdiepingen omhoog lopen, genietend van alles wat ik tegenkwam. Voor de onthulling van de omslag wordt het Jaarboek omhoog gehouden, en langzaam glijdt de omhulling eraf. Ik verwacht De Rozet, maar tot ieders verbazing verschijnt De Rotterdam van OMA, Rem Koolhaas. De projectarchitect van OMA, Kees van Casteren, neemt het Jaarboek in ontvangst. Tracy Metz vraagt hem waarom juist dit gebouw op de omslag staat. Kees antwoordt dat het een heel groot gebouw is, daarna is het stil.

In het Jaarboek spreekt redactielid Edwin Oostmeijer zich wel uit over De Rotterdam. Hij is niet onverdeeld enthousiast. Misschien moet het gebouw zich nog bewijzen, maar voor een verticale stad is het een erg plat en monotoon programma. En de uitvoering is groot en grof, van een afstand leuk om naar te kijken, "maar van dichtbij is het toch allemaal een stuk minder." Oostmeijer is ook niet onder de indruk van de prietpraat dat de straat dwars door het gebouw loopt. Bij dit soort kleine draaideurtjes "wil geen straat naar binnen." De stijl van Oostmeijer is journalistiek en leest lekker weg. Dat is een van de mogelijke manieren om architectuur te beoordelen, maar in de inleiding van het Jaarboek wordt gezegd dat de redactie op zoek is naar verschillende kaders, en dat leidt ook tot verschillende stijlen van architectuurkritiek. Het citaat waarmee de inleiding begint, maakt duidelijk dat de beoordelingskaders niet meer eenzijdig vanuit vernieuwing kunnen worden bepaald. Lampugnani stelt in dit citaat dat de orthodoxe kunstcritiek en kunstproductie in een diepe crisis zijn gestort, nu vernieuwing als beoordelingsinstrument is weggevalen.

Wat dan wel? Redactielid Tom Avermaete zoekt een nieuwe relatie tussen gebouw en territorium, en stelt dat de context meer dan ooit het project van de architectuur is geworden. Zijn architectuurkritiek is vooral een thematische beschrijving

van de verschillende projecten uit het Jaarboek. Maar het Jaarboek biedt ook ruimte aan de echte 'architectuurkritiek'. Hans van der Heijden kiest voor deze intellectuele benadering, wat leidt tot prachtige volzinnen als: "Het midden was volgens Tessenow een uitweg uit de uitzichtloze vervreemding van de industriële maatschappij en de nostalgie van het handwerk, maar zou ook een antwoord bieden op zowel de bedreigingen van het toenmalige kapitalisme als het communisme." Van der Heijden is op zoek naar het midden. Het stoort hem dat anders dan in de ons omringende landen, in Nederland nog steeds een tweespalt bestaat tussen modernisme en traditionalisme. Ook in het buitenland wordt dit herkend. De Zwitserse architect Miroslav Sik noemt het 'Holländereien'. Het is een verzamelnaam voor alles wat je zou moeten vermijden in architectuur, de 'spiegelende technoïde' producten van de moderne architectuur die een schrikbeeld zijn, zoals de Nederlandse 'Wasserbombe' het schrikbeeld is geworden van iedereen die van smakelijke tomaten houdt. Maar het alternatief voor deze 'Wasserbombe' is volgens Van der Heijden de creatieve industrie die de architectuur smakelijk opdient aan investeerders, bouwers en ontwikkelaars. Ook dat heeft niet zijn voorkeur, dus daarom gaat hij op zoek naar het midden. Elders in Europa bestaat de tweespalt tussen

modernisme en traditionalisme niet, en volgens Van der Heijden zijn we met de Nederlandse architectuur te veel naar binnen gekeerd geraakt. We moeten weer aansluiten op thema's als 'common ground', het 'lelijke en het gewone'. Want dat wordt zo vaak als de kracht van de traditionele architectonische cultuur van Nederland gezien. Maar als we goed luisteren naar het verhaal van Michiel Riedijk, is dit 'lelijke en gewone' misschien juist de zwakte van de Nederlandse architectuur. Hij stelt dat we bang zijn om te zeggen dat bouwen mooi moet zijn en dat we weglopen voor monumentale expressie. Waar komt die angst vandaan? Voor mij werd dat duidelijk tijdens een discussie aan de TU Delft in het voorjaar van 2013. Matthijs Bouw vertelde over zijn protestantse ingreep in een katholiek gebouw te Deventer. Ik vroeg hem of hij nog steeds met de beeldenstorm bezig was en met een zekere trots erkende hij dit. Blijkbaar bestaat in Nederland een calvinistische angst voor mooie architectuur, waardoor we ons verliezen in moderne of traditionele dogma's en een uitweg zoeken in het lelijke en het gewone. Maar Michiel Riedijk laat zien dat een architect dit soort verhalen kan loslaten als hij luistert naar zijn opdrachtgever en zijn gebruikers. Het verhaal dat hij vertelt over spelende kinderen en aantrekkelijke trappen had ik al gevoeld, voordat ik naar zijn verhaal kwam luisteren. De monumentaliteit van zijn gebouw mag mooi zijn en mag aansluiten bij de context. Het is tijd om de Nederlandse angst voor mooie architectuur los te laten.

Jan den Boer

Tom Avermaete e.a., *Architectuur in Nederland, Jaarboek 2013/2014*, nai010 uitgevers, Rotterdam, 2014

Pieter Bedaux

## Jaarboek

